

Rola i metody wspierania sektora Małych i Średnich Przedsiębiorstw w Unii Europejskiej

Przemysław Dubel

Rozwój współczesnej gospodarki europejskiej determinuje sektor małych i średnich przedsiębiorstw stanowiących prawie 99 proc. firm działających w Unii Europejskiej, zapewniających miejsca pracy 2/3 ogółu zatrudnionych w UE i wytwarzających blisko 60 proc. PKB całej Unii.

Małe i średnie przedsiębiorstwa stały się w ostatnich latach zasadniczym czynnikiem rozwoju ekonomicznego państw członkowskich. Ich wysoka efektywność działania, na którą składają się niskie koszty związane z brakiem rozbudowanej administracji, korzystaniem z usług i ekspertów, wysoka zdolność do przystosowywania się do nowych warunków ekonomiczno-administracyjnych powoduje postrzeganie tej części gospodarki unijnej jako ogniw dynamicznego rozwoju.

Rola małych i średnich przedsiębiorstw jest na tyle duża, iż opracowano zintegrowany program na rzecz MŚP, którego podstawę stanowi poprawa otoczenia administracyjnego, liberalizacja przepisów fiskalnych i prawa podatkowego, ułatwienie dostępu do kredytów i pozostałych narzędzi finansowych takich jak np. systemy poręczeń wzajemnych, rozwinięcie kooperacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami gospodarczymi oraz wzrost jakości zarządzania. Bardzo istotnym elementem w rozwoju jest dostęp do nowoczesnych technologii.

Dużą zaletą tego sektora gospodarki europejskiej jest możliwość działania w segmentach niszowych oraz na zasadach outsourcingu, gdyż są one cenionym partnerem dużych przedsiębiorstw i koncernów.

Akcesja Polski do UE daje rodzimemu sektorowi MŚP możliwość rozwoju technologicznego, a co za tym idzie wzmacnia konkurencyjność i wzbogaca ofertę wytwórczo-usługową. Powoduje też zmniejszenie kosztów własnych dzięki możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych.

Celem poniższego artykułu jest określenie, w jaki sposób sektor Małych i Średnich

Przedsiębiorstw wpływa na rozwój i stabilność gospodarczą Unii Europejskiej, a co z tego wynika jak poprzez pryzmat rozwoju ekonomicznego realizowane są założenia Strategii Lizbońskiej¹ i jak Wspólnota Europejska wspiera w swoich działaniach ustawodawczych rozwój tego sektora.

Podstawą działalności rynku wewnętrznego Unii Europejskiej są małe i średnie przedsiębiorstwa. To właśnie ich rozwój wpływa w sposób decydujący na sukces ekonomiczny poszczególnych krajów należących do Wspólnoty Europejskiej. To, czy dana firma określana jest jako mała, czy też średnia określa w Unii Europejskiej definicja zawarta w *Zaleceniu Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003*. Dzieli ona małe i średnie przedsiębiorstwa na trzy grupy:

- **przedsiębiorstwa średnie** to firmy zatrudniające mniej niż 250 pracowników, których roczne obroty są mniejsze od 50 milionów EUR lub których wartość bilansowa nie przekracza 43 milionów EUR,
- **przedsiębiorstwa małe** to firmy zatrudniające mniej niż 50 pracowników, których roczne obroty i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 milionów EUR,
- **mikroprzedsiębiorstwa** to firmy zatrudniające mniej niż 10 pracowników których roczne obroty i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów EUR.

W odniesieniu do średnich i małych przedsiębiorstw stosuje się także dodatkowe kryterium, zgodnie z którym nie więcej niż 25% udziałów tych firm może znajdować się w rękach przedsiębiorstw, które same nie są MŚP (Jaworski, Kolczyński, Mrygoń 2002).

Małe i średnie przedsiębiorstwa stały się w ostatnich latach zasadniczym czynnikiem rozwoju ekonomicznego państw członkowskich Unii Europejskiej. Nadal notuje się wzrost udziału MŚP w tworzeniu

PKB. MŚP są miejscem dla 66% wszystkich zatrudnionych w Unii Europejskiej oraz generują 55% dochodu wszystkich przedsiębiorstw.

Wysoka efektywność działania, na którą składają się niskie koszty związane z brakiem rozbudowanej administracji, korzystaniem z usług i ekspertów, wysoka zdolność do przystosowywania się do nowych warunków ekonomiczno-administracyjnych powoduje postrzeganie tej części gospodarki unijnej jako ogniwa dynamicznego rozwoju państw członkowskich.

Z tego też względu została opracowana odrębna polityka wspierania tego sektora zawierająca następujące cele (Lisowski 1998):

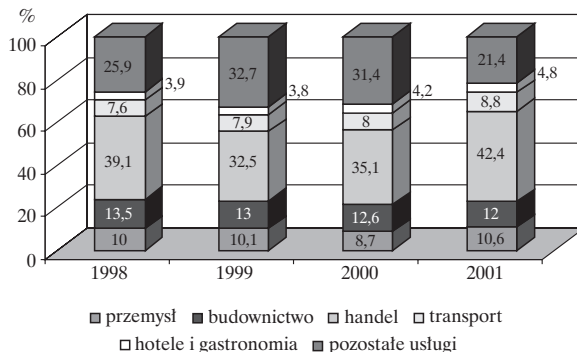
- uproszczenie i poprawienie administracyjnego otoczenia biznesu,
- zapewnienie uwzględnienia interesów MŚP w ramach różnych realizowanych przez Wspólnotę inicjatyw i polityk,
- uproszczenie i poprawienie ustawodawstwa unijnego,
- poprawienie ramowych warunków dla międzynarodowej działalności MŚP,
- ułatwienie dostępu do kredytów i finansowania przez kapitał ryzyka,
- kontynuowanie wysiłków w kierunku zmniejszenia ryzyka opóźnionych płatności,
- ułatwienie rozwoju specyficznych instrumentów finansowych,
- stymulowanie rozwoju rynków kapitałowych dla MŚP o dużym potencjale wzrostu,
- wspieranie dostępu MŚP do społeczeństwa informacyjnego,
- poprawienie promocji działań związanych ze wsparciem MŚP,
- poprawienie kooperacji poprzez sieci wyszukiwania partnerów gospodarczych,

- poprawienie partnerstwa gospodarczego i udziału w rynku wewnętrznym,
- zwiększenie potencjału innowacyjnego,
- zwiększenie zdolności menedżerskich.

Dużą zaletą MŚP jest możliwość działania w segmentach niskowych oraz na zasadach *outsourcingu*, gdyż są one cenionym partnerem dużych przedsiębiorstw i koncernów.

Największe możliwości i siła tkwi w usługach i pochodzi z natury aktywności MŚP, zaś duże przedsiębiorstwa mają swoje miejsce tam, gdzie liczy się wielki kapitał i ekonomika skali. Tak więc niektóre sektory takie jak np.: przemysł samochodowy, lotniczy, farmaceutyczny jest niedostępny dla małych i średnich przedsiębiorstw. Są one za to skoncentrowane w dziedzinach takich jak: budownictwo, hotele, turystyka, restauracje oraz usługi handlowe. Przekrój i strukturę zatrudnienia przedstawia poniższa tabela 1. i rysunek 1.

O wzroście liczby MŚP w UE decydują przede wszystkim zjawiska związane z rozwojem tych dziedzin gospodarki, w których małe i średnie przedsiębiorstwa posiadają istotne znaczenie ekonomiczne. Jak już wspomniano, są to przede wszystkim usługi, w których jest duży udział jednoosobowych przedsiębiorstw i mikroprzedsiębiorstw. Ponad połowa zatrudnionych w tym sektorze jest zagospodarowana przez firmy zatrudniające mniej niż dziesięciu pracowników i zajmuje ponad 10% rynku pracy. Z tego też względu bardzo ważny jest fakt, iż zapewne w styczniu 2007 roku Parlament Europejski podejmie prace nad wprowadzeniem nowej dyrektywy usługowej z uwzględnieniem zasady kraju pochodzenia. Zasada

Rys. 1. Struktura branżowa firm sektora MŚP w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS 2002.

kraju pochodzenia oznacza, że przedsiębiorca, który chce świadczyć usługi w innym kraju Unii Europejskiej, może to robić na podstawie przepisów kraju, z którego pochodzi. Zasada ta jest kluczowa w odniesieniu do wzrostu konkurencyjności usług świadczonych na rynku Unii Europejskiej. Jej wprowadzenia można się spodziewać najwcześniej w 2009 lub 2010 roku, po jej włączeniu do porządku krajowego przez poszczególne państwa członkowskie.

Rozwój sektora MŚP możliwy jest też dzięki rozwiązaniom finansowym zawierającym instrumenty zwiększające zdolność przedsiębiorców do samodzielnego uzyskiwania dochodów, usuwanie dyskryminujących przepisów podatkowych i ułatwienia w pozyskiwaniu podzleceń. Przedsiębiorstwa te korzystają ze wsparcia finansowego w ramach różnych unijnych programów celowych, np.: w zakresie popierania badań, treningów i szkoleń, inżynierii finansowej, finansowanych ze środków funduszy strukturalnych i Europejskiego Banku Inwestycyjnego.

Kluczowym programem wsparcia dla polskich przedsiębiorców jest obecnie *Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*, który określa cele, priorytety i działania doty-

czące realizacji polityki w zakresie przedsiębiorczości i innowacyjności, ze szczególnym uwzględnieniem sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Do końca października 2005 roku z działania 2.3 *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje* skorzystało 866 przedsiębiorców na łączną wartość projektów przekraczającą 336 mln. złotych³.

Po szczycie w Edynburgu (1992) i Kopenhadze (1993) utworzono Europejski Fundusz Inwestycyjny, który może udzielać gwarancji kredytowych dla MŚP. Od 1994 r. na podstawie umowy kooperacyjnej z Komisją UE Europejski Bank Inwestycyjny udziela subsydiowanych kredytów (2%) dla MŚP tworzących nowe miejsca pracy, głównie w regionach upadających sektorów przemysłu i w regionach wiejskich.

Za konieczne uważa się zwiększenie udziału MŚP w realizacji wspólnotowych programów: LEONARDO, PHARE, TACIS, JOPP oraz w wykorzystaniu funduszy strukturalnych. Dużą wagę przywiązuje się do programu ELISE – gwarancji kredytowych dla MŚP tworzących nowe miejsca pracy. Dba się także o rozwój rynków kapitałowych i refinansowych, szczególnie instytucji *venture capital*, prywatnych inicjatyw wspierających oraz leasingu.

Państwo	Zatrudnienie w przedsiębiorstwach, w procentach		
	małe ^b od 10 do 49	średnie od 50 do 249	wielkie ^c powyżej 256
Austria	19,2	21,3	35,5
Belgia	15,4	11,4	27,4
Dania	22,6	17,9	30,5
Finlandia	16,4	16,4	42,7
Francja	18,7	14,9	34,2
Niemcy	20,0	13,8	42,9
Grecja	17,2	12,7	13,5
Irlandia	22,8	22,4	31,4
Włochy	21,4	10,7	20,1
Luksemburg	24,6	24,0	28,6
Holandia	17,0	17,7	39,3
Portugalia	22,8	18,4	20,8
Polska	50,1	19,2	30,7
Hiszpania	19,0	12,9	20,6
Szwecja	18,2	16,1	39,1
Wlk. Brytania	15,3	12,6	43,2

Tab. 1. Struktura zatrudnienia w wybranych państwach członkowskich UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Enterprises in Europe”, 2000; GUS 2002.

Istotą metod wspierania jest również konieczność zmian w systemach podatkowych, a zwłaszcza:

- wprowadzenie uproszczonego systemu VAT,
- obniżenie podatku VAT na wydatki tworzące miejsca pracy,
- identyfikację podatkowych zachęt inwestycyjnych,
- fazowe wprowadzanie europejskiego systemu podatkowego (Lisowski 1998).

Wszystkie powyżej opisane czynniki powinny także wpłynąć na rozwój sektora w zakresie zwiększenia importu i eksportu. Poniższa tabela przedstawia dość duże zróżnicowanie pomiędzy importem a eksportem w obrocie towarowym i usługowym małych i średnich przedsiębiorstw.

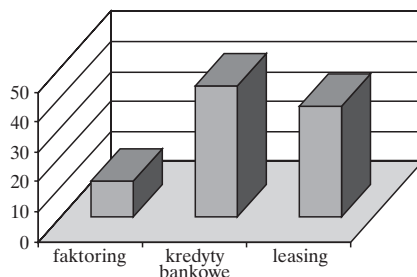
Kondycja MŚP w dużym stopniu uzależniona jest od systemu finansowego oraz od charakterystyki samego przedsiębiorstwa. Różnice w państwach członkowskich dotyczą również udziału własnego kapitału w finansowaniu działalności. Jedną z podstawowych trudności dla tego sektora jest dostęp do kapitału w momencie rozpoczęcia działalności.

Do podstawowych form finansowania zewnętrznego zalicza się: faktoring, kredyty bankowe i leasing. Wykorzystanie tych źródeł przedstawia rysunek 2.

Sposoby finansowania zewnętrznego podlegają ciągłym zmianom w zależności od cykli ekonomicznych, otwierania rynków lokalnych i zwiększającej się inflacji, co jest odpowiedzią instytucji finansowych na rodzące się zapotrzebowanie na kapitał.

Biorąc pod uwagę znaczenie, jakie w gospodarce Unii Europejskiej odgrywają

MŚP, uznano za konieczne wspieranie badań i rozwoju w ramach działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa. W tym celu uruchomiony został specjalny program CRAFT (*Cooperative Research Action for Technology*), który daje możliwość wspólnego prowadzenia działań związanych z badaniami i rozwojem.

Rys. 2. Korzystanie z finansowania zewnętrznego
Źródło: Exco Grant & Thornton survey of SMEs 2001.

Program opiera się na dwóch podstawowych elementach: premiach badawczych i projektach wspólnych badań. Finansowanie może być nawet na poziomie 75% całkowitych kosztów związanych z przygotowaniem pełnego projektu. Umożliwia się także współpracę z instytucjami naukowymi, instytutami, uniwersytetami bądź przemysłem w celu zrealizowania projektu.

Unia Europejska uruchomiła także system dostępu do informacji o badaniach i rozwoju – CORDIS, dzięki któremu przedsiębiorcy mają bezpłatny dostęp do informacji o działalności i polityce UE dotyczącej badań i rozwoju oraz informacje

Wyszczególnienie	1995		2001		2002	
	w mln USD	w %	w mln USD	w %	w mln USD	w %
Eksport						
Eksport MŚP ogółem	8 815,4	100,0	15 847,6	100,0	18 242,0	100,0
0-9	2 774,9	31,5	3 886,4	24,5	4 228,8	23,2
10-49	2 451,6	27,8	4 136,0	26,1	4 571,4	25,1
50-249	3 589,0	40,7	7 825,3	49,4	9 441,8	51,8
Import						
Import MŚP ogółem	16 034,7	100,0	29 845,2	100,0	33 462,0	100,0
0-9	5 707,2	35,6	8 957,2	30,0	9 765,2	29,2
10-49	5 275,4	32,9	9 531,9	31,9	10 546,8	31,5
50-249	5 052,1	31,5	11 356,0	38,0	13 150,0	39,3

Tab. 2. Wartość i struktura importu i eksportu sektora MŚP w Polsce

Źródło: Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego na podstawie danych GUS.

pozwalające na lepsze wykorzystanie badań i ich wyników w innowacyjności przedsiębiorstw.

Prowadzone są także odpowiednie działania mogące zapewnić dostęp do rynków USA poprzez transatlantyczny dialog handlowy (*Trans-Atlantic Business Dialogue – TABD*) rozpoczęty w 1995 r. Rok później uruchomiono program TASBI (*Trans-Atlantic Small Business Initiative*), opracowany specjalnie dla MŚP, który ma prowadzić do nawiązywania wzajemnie korzystnej współpracy pomiędzy MŚP europejskimi i MŚP działającymi na rynku USA. W ramach tych programów prowadzone są także prace umożliwiające przedsiębiorcom dyskusje nad problemami związanymi z technicznymi aspektami ich działalności eksportowej, takimi jak homologacja czy normy techniczne.

Specjalne programy zachęcają także do zakładania wspólnych przedsiębiorstw w zakresie kontaktów z krajami basenu Morza Śródziemnego. W tym celu został opracowany specjalny instrument – ECIP (*European Community Investment Partners*).

Omówione powyżej metody wspierania mają bardzo ważne znaczenie w rozwoju i funkcjonowaniu MŚP. Z każdym kolejnym rokiem przedsiębiorcy coraz lepiej potrafią korzystać ze wsparcia Unii Europejskiej. Należy jednak pamiętać, że najważniejszym partnerem dla MŚP jest ich własne państwo, wspierające działania ekonomiczne odpowiednimi uregulowaniami prawnymi, decyzjami i organizacją dostępu do funduszy unijnych (Piasecki 1997).

Rola małych i średnich przedsiębiorstw jest na tyle duża, iż opracowano zintegrowany program na rzecz MŚP (Commission of the European Communities 1994), którego podstawę stanowi poprawa otoczenia administracyjnego dla rozwoju sektora MŚP, liberalizacja przepisów fiskalnych i prawa podatkowego, ułatwienie dostępu do kredytów i pozostałych narzędzi finansowych takich jak np. systemy poręczeń wzajemnych, rozwinięcie kooperacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami gospodarczymi oraz wzrost jakości zarządzania.

Bardzo istotnym elementem w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw jest dostęp do nowoczesnych technologii. Według badań przeprowadzonych w 12 europejskich krajach (w tym i w Polsce), ponad połowa małych i średnich przedsiębiorców

uważa, że konkurencja jest podstawowym wyzwaniem i katalizatorem inwestycji w zaawansowane rozwiązania technologiczne. Ponad 80 proc. (w nowych państwach UE 94 proc.) małych i średnich przedsiębiorców podkreśla, że do prowadzenia działalności jest potrzebny szybki, szerokopasmowy dostęp do Internetu. Podobnie jak w dużych firmach, także mali i średni przedsiębiorcy coraz chętniej sięgają po technologie zwiększające wydajność pracowników, a tym samym ich konkurencyjność^{4,5}.

Wyniki badań dowodzą, że funkcjonujące zarówno na rozwiniętych, jak i wschodzących rynkach Europy, małe i średnie firmy stale poszukują technologii umożliwiających wyprzedzenie konkurencji, co stanowi dla nich miernik sukcesu⁶.

Opisane powyżej działania prowadzone zarówno na szczeblu krajowym i regionalnym mają zapewnić stały i sukcesywny rozwój dający stabilizację gospodarczą dla całego sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej, które coraz mocniej wpływają na rozwój ekonomiczny, odgrywając zasadniczą rolę w tworzeniu nowych miejsc pracy, a tym samym przyczyniając się do zwiększenia konkurencyjności gospodarki europejskiej. Dla polskiego sektora MŚP członkostwo w UE umożliwi korzystanie z funduszy strukturalnych, które wpływają w sposób pośredni na podniesienie jakości oferowanych produktów i usług oraz na wzmocnienie naszej gospodarki w nowoczesne technologie. Z tego właśnie względu w założeniach rozwojowych polskich przedsiębiorstw na lata 2007–2013 priorytetową rangę ma wspieranie jakości i nowych technologii. Podsumowując powyższe rozważania można jednoznacznie stwierdzić że akcesja Polski do Unii Europejskiej oraz dobra absorpcja funduszy strukturalnych spowodowała iż nasze przedsiębiorstwa działają bardziej efektywnie i konkurencyjnie na rynku europejskim.

Informacje o autorze

Mgr inż. Przemysław Dubel – Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego.
E-mail: pdubel@mail.wz.uw.edu.pl.

Przypisy

- ¹ Strategia lizbońska - plan rozwoju przyjęty dla Unii Europejskiej przez Radę Europejską na posiedzeniu w Lizbonie w roku 2000. Celem

planu, przyjętego na okres 10 lat, było uczynienie Europy najbardziej dynamicznym i konkurencyjnym regionem gospodarczym na świecie, rozwijającym się szybciej niż Stany Zjednoczone. Strategia opiera się przede wszystkim na założeniu, że gospodarka krajów europejskich wykorzystana do maksimum innowacyjność opartą na szeroko zakrojonych badaniach naukowych, zwłaszcza w nowoczesnych dziedzinach wiedzy, co miało się stać głównym motorem rozwoju.

² Z wyłączeniem mikroprzedsiębiorstw, czyli firm zatrudniających do 10 osób których roczne obroty i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów EUR (Zalecenie Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003).

³ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – *Raport nt. stanu realizacji SPO WKP*

⁴ Serwis o Unii Europejskiej PAP S.A. http://euro.pap.com.pl/europap/index.jsp?news_cat_id=50&news_id=564&layout=2&page=text&place=Lead01.

⁵ <http://globeconomy.pl/content/view/276/22>.

⁶ Report Cisco Systems (cyt. Edzard Overbeek) : <http://www.biznesnet.pl/druk/8853>.

Bibliografia

Commission of the European Communities, Communication from the Commission. 1994. *Integrated Programme in Favour of SMEs and the Craft Sector*, Bruksela.

<http://www.f.pl>

<http://www.euinfo.org.pl>

http://www.europarl.europa.eu/news/public/default_pl.htm

<http://www.delpol.pl/>

<http://www.parp.gov.pl>

Jaworski, R., Kolczyński, M., Mrygoń, J. 2002. *Rezultaty prawnych i ekonomicznych metod*, Warszawa: Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Rzeczypospolitej Polskiej z Unią Europejską.

Lisowski, O. 1998. *Instrumenty finansowe wspierania MŚP w Unii Europejskiej w Polsce*, Poznań.

Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 stycznia 2003 r.

Piasecki, B. 1997. *Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka*, Łódź: Uniwersytet Łódzki.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *Raport nt. stanu realizacji SPO WKP*.

Pysiak, B. 2005. *Sytuacja MŚP po przystąpieniu Polski do UE*, Warszawa.

Report Cisco Systems (cyt. Za Edzard Overbeek).

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2004.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005.

Reformy i wzrost gospodarczy na drodze do Unii Europejskiej (streszczenie), Dokument Banku Światowego, Raport No. 16858-POL, 1997.

Strużycki, M. 2002. *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Warszawa: Diffin.

Zespół zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce. 1996. *Rozwój Regionalny Polski, Raport diagnostyczny*, Warszawa.